

БУДУЋНОСТ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ — НОВИ ПУТ СВИЛЕ ИЛИ СРЕДЊИ ПУТ

БОРБА ЗА ШТАФЕТУ

Пише Милош СТРУГАР

Трамп је објавио крај америчког учешћа у неолибералној глобализацији и неоконзервативном интервенционизму. Имајући у виду да је управо та земља била лидер, носилац и највећи поборник глобализације, такав драматичан заокрет изазвао је шок у свету и покренуо дебату о начину преуређивања међународног поретка.

Председник Доналд Трамп је током изборне кампање јасно поручио да сматра да је политика неолибералне глобализације и неоконзервативног интервенционизма, коју су спроводиле претходне администрације, главни разлог безбедносних и економских проблема Сједињених Америчких Држава, који су довели до пада животног стандарда становништва. Обећао је радикални заокрет и корените промене у привредној и трговинској политици, које ће бити руковођене искључиво америчким националним интересима, у духу његовог изборног слогана: „Прво Америка”. На тој платформи је и добио изборе.

Инаугурациони говор и прве извршне одлуке потврђују да то није била само предизборна реторика. Одлуке да се САД повуку из трговинског споразума о тран-

спацифичком партнерству, који је требало да иницијално обухвати 12 земаља и 40 одсто светске привреде, али и да се преиспита Северноамерички споразум о слободној трговини (НАФТА) с Канадом и Мексиком, који је на снази од 1994. године и представља једну од највећих зона слободне трговине, указују да ће нова администрација вероватно напустити све мултилатералне трговинске споразуме засноване на „Вашингтонском консензусу” и неолибералном концепту.

Крај „Вашингтонског консензуса”

Почетком деведесетих САД, Европска унија, Међународни монетарни фонд, Светска банка, Светска трговинска организација (СТО) и проминентни међународни економисти подржали су пакет економских принципа познат као „Вашингтонски консензус”, који заговара отворена тржишта, слободан проток људи и роба, либерализацију страних инвестиција, укидање протекционистичких мера, немешање државе, смањење државних буџета и дефицита, приватизацију државних предузећа и флукутирајуће валутне курсеве. То је постала неолиберална мантра, а мере су агресивно наметане широм света.

На званичној веб-страници владе нова трговинска политика „Прво Америка” описана је као сублимација ка стању у којем ће компаније желети да остану у САД, ту отварају радна места, плаћају порезе и обнове америчку привреду. Та стратегија подразумева висок ниво протекционизма у виду заштите америчке привреде и тржишта великим царинским стопама и сличним мерама, те преоријентацију с мултилатералних на склапање билатералних трговинских споразума. Трамп прети и трговинским ратом против Кине и земаља за које сматра да преплављују америчко тржиште јефтним производима, приморавају велике домаће корпорације да селе погоне и радна места из САД, док, истовремено, штите своја тржишта и обарају вредност својих валута, што се посебно односи на Кину и јуан.

Другим речима, Трамп је објавио крај америчког учешћа у неолибералној глобализацији и неоконзервативном интервенционизму.

WORLD
ECONOMIC
FORUM

Имајући у виду да је управо та земља била лидер, носилац и највећи поборник глобализације, такав драматичан заокрет изазвао је шок у свету.

Државе су се изненада суочиле с кључним стратешким питањима прилагођавања новој реалности. Основна дилема је да ли остати доследан досадашњем неолибералном концепту развоја, упркос свим његовим испољеним негативним странама или убрзано реформисати националну политику и привреду. Наравно, највише су забринути они који су имали највише користи од глобализације, као што су западне мултинационалне корпорације и финансијске институције. У тој групи су и Кина и остале азијске земље, које су биле партнери у глобализацији и извукле огромне користи и оствариле високе стопе привредног раста.

Доналд Трамп

Стога није изненађење да је управо Кина покренула дебату о будућности глобализације и чврсто стала у њену одбрану, с највишег политичког нивоа. Председник Си Ђинпинг је за то искористио своје прво учешће на Светском економском форуму у Давосу, који се с правом сматра светским глобалистичким клубом, и с те платформе, практично, понудио да Кина преузме водећу улогу у глобализацији. У говору, који је наишао на веома позитивне коментаре и одобравање осталих учесника, он је признао да је глобализација створила нове проблеме, али да то није разлог да се она потпуно одбаци. Предложио је да се спроведу одређене реформе и да се њоме управља на начин који би умањио негативне ефекте, а донео корист свим земљама и нацијама. Снажно се успротивио протекционизму и трговинским ратовима из којих ће, сматра Си Ђинпинг, сви изаћи као губитници.

Кинески „Један појас, један пут“

Кина можда није имала намеру да већ у овој фази преузме позицију лидера, али практично није имала избора, јер се САД убрзано повлаче и за собом остављају вакуум, који једино Кина (можда) може да попуни. Важно је, међутим, схватити шта тачно Кина подразумева под идејом глобализације. Си Ђинпинг употребљава термин „економ-

ска глобализација“, под којим подразумева слободан промет роба и услуга, слободан приступ тржиштима, укидање царина и протекционизма и глобалну либерализацију страних инвестиција. Кина, међутим, сматра да активна улога и интервенционистичка политика државе на макроразмату доносе боље резултате него када се све препусти тржишним законима.

За разлику од неолибералне глобализације, у којој су по тржишним принципима стране инвестиције углавном ишле у приватни сектор и приватизацију јавних предузећа, кинеске инвестиције у другим земљама ишле су првенствено у инфраструктуру и јавни сектор. Си Ђинпинг није поменуо остале аспекте глобализације, као што су заштита интелектуалне својине, валутни курсеви, лојална конку-

Си Ђинпинг

ренција и остало што је много више у фокусу развијених земаља Запада. Очигледно је да Кина у улози лидера сматра да јој припада право да редефинише правила глобализације и међународне трговине у складу са својим моделом економског развоја.

Председник Си Ђинпинг је истакао да је у овом моменту највећи проблем одсуство нових и робусних покретача глобалног развоја. Кина сматра да је управо она у позицији да покрене глобални раст, првенствено кроз формирање мреже споразума о слободној трговини и либерализацији инвестиција. У том контексту највећи потенцијал има њихов стратешки пројекат евроазијске интеграције „Један појас, један пут“, познатији под називом „Нови пут свиле“.

Важну улогу у глобалном пројекту Кине има и недавно основана Азијска банка за инфраструктурне инвестиције, чији је фокус на улагању у инфраструктуру у секторима енергије и транспорта. У њеном оснивачком чланству је 57 земаља, углавном из Азије и Европе. Последњих неколико недеља, међутим, значајно је повећано међународно интересовање и, према изјавама кинеских званичника, 25 земаља са свих континената покренуло је иницијативу за чланством. Као алтернативу за ТПП трговински споразум, чија је будућност неизвесна после америчког повлачења, Кина нуди слободну трговинску зону Азије и

Пацифика у оквирима Споразума о регионалном свеобухватном економском партнерству, који обухвата 16 земаља и око 30 одсто светске привреде.

У Давосу се појавио још један, неочекиван претендент на водећу улогу у глобализацији. Премијерка Велике Британије Тереза Меј је у свом говору рекла да ће Британија преузети водећу улогу као најјачи и најпоузданији бранилац интереса приватног капитала, слободног тржишта и слободне трговине у целом свету. Она је развила необичну тезу да је Британија напустила Европску унију како би „загрлила цео свет“ и водила глобалну политику. Рекла је да ће њена влада изградити „глобалну Велику Британију“ и да ће бити највећи бранилац постојећег међународног поретка и међународних институција попут УН, НАТО-а, ММФ-а, Савета безбедности. Британска премијерка жели да покаже да досадашње снаге глобализације могу да буду носиоци неопходних економских и социјалних промена у оквиру постојећег међународног поретка, не мењајући основне принципе либерализма, слободног тржишта и постојећих међународних уговора.

Британски фокус на друштвеној одговорности

У оквиру тога она сматра да државе и владе морају да преузму већу улогу и имају већи утицај у економским и социјалним питањима, док приватни бизнис и корпорације треба да буду друштвено одговорнији и да допринесу просперитету.

Критички је говорила и о „култу индивидуализма“, који је, у спречи с глобализованим средствима комуникације, покидао везе између појединца и друштва. Заложила се за промену фокуса с индивидуалних права на друштвену одговорност. У свим тим елементима Меј је практично покушала да формулише „средњи пут“ и помири неолиберални и кинески приступ глобализацији. Међутим, за разлику од Си Ђинпинга, Тереза Меј нема да понуди нови глобални пројекат, велике инвестиционе подухвате или ширења трговине и тржишта, да би поткрепила амбицију да Велика Британија поново постане глобални лидер.

Одлазећа гарнитура америчких неолибералиста и неоконзервативаца се надала да Немачка, под вођством Ангеле Меркел, може да преузме водећу улогу од САД и одбрани неолиберални концепт глобализације и међународног поретка.

Последња званична посета Обама била је управо Берлину и многи коментатори су то протумачили као предавање „штафете“ Ангели Меркел.

Канцеларка је, међутим, изложена све оштријим критикама споља и унутар земље, а односи с новом администрацијом у Вашингтону су веома компликовани. Стога не изненађује то што Немачка и Европска унија за сада немају већу улогу у дебати о будућности глобализације и међународног поретка. За то постоји више разлога, међу којима је свакако најважнији нејединство унутар Уније о многим важним питањима. Томе доприноси и неизвесност око политике нове администрације у Вашингтону према ЕУ и бојазан да може доћи до редефинисања односа и драматичног слабљења веза.

Ова година је вероватно кључна за будућност Уније, јер јој предстоје преговори о „Брегзиту“, као и избори у Холандији, Француској, Немачкој и, вероватно, у Италији, који из корена могу променити однос снага, не само у тим земљама, већ у целој Унији. Победа десних партија довела би у питање опстанак једин-

ствене валуте, отворених граница и даљи прихват миграната, што су кључне вредности и достигнућа ЕУ, те би се и њен опстанак, у форми у којој данас постоји, довео у питање. У овом моменту се чини да она неће имати значајнију улогу у дебати о будућности глобализације и преуређивању међународног поретка све док не реши интерне проблеме, усагласи унутрашње разлике и дефинише заједничку политику даљег развоја у измењеним међународним околностима.

У дебати о будућности глобализације није реч само о геоекономији и трговини. Исход тог процеса одредиће и геополитички утицај и стратешки положај појединих земаља и савеза. У овом моменту изгледа да је Кина у најбољој позицији да промовише свој концепт развоја и новог међународног поретка, посебно уколико успе да у њему сачува и ојача своју стратешку сарадњу с Русијом. Међутим, истинска глобализација, по дефиницији, не може да се постигне без учешћа САД, које су и даље најјача економска сила.

Остаје да се види да ли ће се нова администрација ипак укључити у глобалну дебату о преуређивању међународног поретка или ће се потпуно окренути политици изолације.

У међувремену, глобални изазови и проблеми се гомилају и заоштравају. ■

Аутор је бивши високи службеник Уједињених нација